

॥ श्रीउपदेशग्रंथावलि ॥

॥ અંક સત્તાવનમો ॥

॥ વિવેકીય કેવી રીતે જીવવું જોઈએ? ॥

નમસ્કારરૂપ મંગલ,

હોહરો.

દૃશ્યાતીત અવ્યય અમર, અસંગ ને અવિકાર;
સમરી સ્તવી તે બ્રહ્મને, પ્રણમું વારંવાર. ૧

*સંવત ૧૯૭૬ (શકે ૧૮૪૨) આષાઢસુદ પૂનમ. આષ્ટિ પહેલી.
પ્રતિ ૧૫૦૦.

યોજનાર:-બ્રહ્મનિષ મહારાજ શ્રીનથુરામરામ.

બીલખા. કાઠિયાવાડ.

જિજ્ઞાસુઓને મનન કરવામાટે વિનામૂલ્યે આપવા પ્રકટ કરનાર
ધર્મસિંહ ચાંપસિંહ યુદ્ધદેવ તથા હીરાચંદ ચાંપસિંહ યુદ્ધદેવ.

રાજકોટ. કાઠિયાવાડ.

નિર્મળ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં લલ્લુભાઈ ઇશ્વરભાઈ ત્રિવેદીએ છાપી.

પીરમસા રોડ—અમદાવાદ.

૫ ઉત્તમ પ્રકારનું જીવન ગાળવાની ઇચ્છાવાળા કોઈ
મનુષ્યની પ્રવૃત્તિ, ને તેને મળેલા મહાજ્ઞાનીએ
વિધાપાઠ આપેલો ઉપદેશ.

ગુજરાત

અમદાવાદ

ગ્રંથાલય

હોહરા.

ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

યોગ્ય વયે કોઈ મનુષ્યને, ઉપજી શંકા એમ;
કરવા નરતનુને સફલ, જીવન ગાળવું કેમ ? ૧
ગુરુવિષ્ણુ શંકા નવ મટે, ગુરુવિષ્ણુ જ્ઞાન ન થાય;
ગુરુવિષ્ણુ સત્ય-અસત્યનો, ભેદ ન કહી કળાય. ૨
જે જાણે સત્શાસ્ત્રને, પૂરા અનુભવી હોય;
સદાચારથી વરતતા, ગુરુજન કહીએ સોય. ૩
ઉત્તમ-મતિવિષ્ણુ એમની, ઓળખ ક્યાંથી થાય ?
અધુરા નરને ગુરુ કરે, જીવતર એજે જાય. ૪
સરલ સુજનને પૂછતાં, કરતાં પ્રીતે શોધ;
એવા ગુરુ મળશે નક્કી, જે દેશે શુભ જોષ. ૫
બહુ સજ્જનને પૂછતાં, કહું એમણે એમ;
દેવ નિરંજનને મળો, તે દેશે શુભ શ્રેમ. ૬
આજ આપણા દેશમાં, ઉત્તમ પુરુષ એહ;
વિનયસહિત શરણે ગયે, ટાળે સૌ સંદેહ. ૭
સમદષ્ટિ ને સરલ બહુ, વળી વિચાર ઉદાર;
દયાવડે ઉપદેશ દે, કોઈ ન કરે લેગાર. ૮
અનુકૂલ મતિથી એમનો, જે સુણશે ઉપદેશ;
તે જ્ઞાની સુખિયા થશે, રેશે નહિ દુઃખલેશ. ૯

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૭૮૭ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ઉપદેશ ગ્રંથાલય

વિષય ૬ - ૧૪

સારથાહી સુજનોતણાં, સુણીને એવાં વેણુ;
 સદ્ય ગયો મુનિપાસ તે, માની મહાસુખદેણુ. ૧૦
 સવિનય લોટ ધરી અને, નમન કર્યું બહુવાર;
 કરી સ્તુતિ અતિદીન થઈ, ધરી હૃદયમાં પ્યાર. ૧૧
 કાંઈક સમય સેવા કરી, ઉર ધરી પ્રેમ અપાર:
 દયાદષ્ટિ કરી એક દિન, બોલ્યા મુનિ ઉદાર. ૧૨
 “દેશ ગામ ને વર્ણ કહો, કો'પિતુસહ નિજ નામ;
 અહિં શામાટે આવિયા ? વસો અહિં શે કામ ?” ૧૩
 “સોરઠદેશે શોભતું, પાટણ મારું ગામ;
 જન્મ્યો પ્રાહ્લયજ્ઞાતેમ, અચલ જનકનું નામ. ૧૪
 કેવલનામે મુજને, કે' પરિચિત જે હોય;
 કેમ જીવવું જગતમાં, કાકા મમ મન સોય. ૧૫
 એ શંકાને ટાળવા, આળ્યો છું પ્રભુપાસ;
 અહિં રહ્યો એમાટ હું, કૃપા કરો જગવાસ !” ૧૬
 કેવલનાં વચનો સુણી, વદા નિરંજનદેવ;
 “અભય થાઓ જિજ્ઞાસુજન ! ત્યજ મમતા અહમેવ. ૧૭
 તૃણ લતા ને ગુલ્મનું, તથા વૃક્ષનું જેહ;
 તામસજીવન છે પ્રકટ, ત્યજવાજેવું તેહ. ૧૮
 હુ'અહુ:ખનું ત્યાં જ્ઞાન નહિ, નહિ સ્વપરનું જ્ઞાન;
 અહંશે કદી હોય પથ, ઉપયોગી ન નિદાન. ૧૯
 જીવન મૂઢતાયુક્ત એ, હુ:ખખીજનો ત્યાં વાસ;
 સુખસ્વાધીનતા ત્યાં નહિ, નહિ મનતણાં વિકાસ. ૨૦
 બહુવિધ કીટો જલચરો, તિર્યક પંખી જેહ;
 પશુઓ ઘણા પ્રકારનાં, મૂઢ તથા હુ:ખો તેહ. ૨૧

એવી રીતે જીવવા, જન નવ ઇચ્છે કોય;
 તેા શી રીતે સુખમાં, એવી ઇચ્છા કોય ? ૨૨
 કૃતાર્થ નહિ થયેલના, જગમાં ત્રણ પ્રકાર;
 મોક્ષેચ્છુ વિષયી અને, ત્રીજા પામર ધાર. ૨૩
 પામરજનનું જીવું, પશુથી શ્રેષ્ઠ જણાય;
 પણ મૂઢતા-દુઃખ-વાસથી, સારું કેમ ગણાય ? ૨૪
 જીવના રક્ષક વેદ તે, પાનામે કેવાય;
 ન અનુસરી તેને હજી, પામર તેજ ગણાય. ૨૫
 જ્ઞાન ન ધર્મઅધર્મનું, શુભઅશુભનું ન જ્ઞાન;
 વરતે સ્વેચ્છાચારથી, ધરી વિષયનું જ્ઞાન. ૨૬
 તમોગુણથી મન ભર્યું, કેંક રજોગુણ—ભાગ;
 સૂતેલાં દુઃખ મનવિષે, ત્યાં ક્યાં સત્યસુખલાગ ? ૨૭
 એવી રીતે જીવું, તે નહિ ચોખ્ખ ગણાય;
 હમણાં દુઃખ ને મૂઢતા, અંતે જહું દુઃખ થાય. ૨૮
 પ્રમાણ્યુક્તિ નવ ગણે, હઠથી મન ભરપૂર;
 સાધન શુભ સાધે નહિ, સત્સંગથી રે' ફર. ૨૯
 કુતર્કને સેવ્યા કરે, સુતર્કને ન ચહાય;
 સત્ય વાત મહવાતણો, ત્યાં શો રહ્યો ઉપાય ? ૩૦
 સત્યાસત્ય સમજે નહિ, નિજ મતનું અભિમાન;
 અમને મુક્તિ થઈ ચૂકી, એવું કરતા જ્ઞાન. ૩૧
 મુજ સગાં ને મુજ પશુ, મુજ ઘરમાં કીટ જેહ;
 એ સૌ પણ મોક્ષે જશે, એમાં નહિ સંદેહ. ૩૨
 નરસમ ઇશ્વરને ગણી, કેંઈ આવાં વેણ;
 સાચાં સાચે મૂઢને, પણ અંતે દુઃખદેણ. ૩૩

'કરચરણથી રહિત જો, કહીએ ધર્મચરણ;
 માહું લાગે એમને, ને નાંખે દુઃખદૂષ. ૩૪
 હું રાજા એમ માનતાં, નૃપને કોપજ થાય;
 નાંખે કારાગૃહવિષે, જ્યાં દુઃખી થાય સદાય. ૩૫
 તેથી ઇન્દ્રિયતનુસહિત, છે ઇશનો સદ્ભાવ;
 જીવો તેના હાસ છે, એવો ધરવો ભાવ. ૩૬
 શાસ્ત્રહૃદય સમજે નહિ, ક્રમતણું નહિ જ્ઞાન;
 પકડતું પુંછ મૂકે નહિ, ધરી મિથ્યા અભિમાન. ૩૭
 ઇન્દ્રિયતનુશુત ઇશ જો, નિજ લોકે વસનાર;
 વિનાશ ને સંસારિતા, કેમ કરી દૂર થનાર ? ૩૮
 સ્ત્રી પુત્ર ને પુત્રીવિષ્ણુ, ગૃહવિષ્ણુ તે કેમ હોય ?
 મોટા સંસારી જન્યા, ઇશપણને જોય. ૩૯
 રક્ષણ કરવા ભક્તાનું, ધરે ઇશ આકાર;
 વિવિધ રૂપે દેખાય પણ, સદૈવ યત-આકાર. ૪૦
 છે વેવારે લેહ પણ, પરમારથે ન લેહ;
 સેવક સ્વામી સત્ય નહિ, કહે પોકારી વેદ. ૪૧
 તમોગુણીને સત્યનું, લેશ ન જ્ઞાન થનાર;
 પોતાનું ગાથા કરે, સુણે ન સત્ય વિચાર. ૪૨
 હૃદય લોકના વિષયમાં, જેને રાગ જણાય;
 મત્ન કરે તે પામવા, તે વિષયી કે'વાય. ૪૩
 વિષયાશાના વેગથી, જેનું ચિત્ત તણાય;
 તેનું ચિત્ત નિશ્ચિન તપે, સાંતતૃપ્ત નથ થાય. ૪૪
 વિષયવિષયની જ્વાળા બહુ, સ્વલ્પ સ્વલ્પ ઊઠે જ્યાંય;
 ચિત્તને બહુ બાળ્યા કરે, સુખસંભવ શો ત્યાંય ? ૪૫

મનની આકુલતાતણે, નવ દેખાયે પાર;
 ઉપર કહી ચેલો જતાં, અંતર સાવ અસાર. ૪૬
 એવી સ્થિતિએ જીવવું, એ પણ શુભ ન ગણાય;
 આવેશોને વશ રહી, જીવન પૂરું કરાય. ૪૭
 સારું ખાવું બહુ ચહે, સારું પીવું ચા'ય;
 રૂંડું ઓઢવું પે'રવું, મનમાં ચહે સદામ. ૪૮
 અલંકાર ગૃહ વસ્તુઓ, વળી વાહનનો ઠાઠ;
 સેવક ને ઉદ્યાનનો, નિશ્ચિન કરે ઉઘાટ. ૪૯
 આવિષ્ક મને ન ચાલશે, તેવિષ્ક રહું ન જાય;
 મેળવવા ચિંતન કરે, સ્થૈર્ય ન ધરે જરાય. ૫૦
 જે તે ધંધાઓ કરે, મંત્ર લંત્ર ને પાઠ;
 સર્વ સકામ મને કરે રાખી બહુવિધ ઠાઠ. ૫૧
 મનમર્કટ ભટક્યા કરે, તેથી દુઃખ જણાય;
 દંભ ગર્વ ઈર્ષ્યા વધે, સાચી સુશાંતિ જાય. ૫૨
 એવું જીવન સમજીને, લેશ ન ઉચિત જણાય;
 એવી રીતે જીવવા, તે નવ ચહે જરાય. ૫૩
 સદાચારથી વસ્તીને, સાધે નિજ બ્યહવાર;
 વરણ અને અશ્રમતાણા, સુધર્મ પાળે સાર. ૫૪
 દેવ ગુરુ ને શાસ્ત્રમાં, રાખે શ્રદ્ધા પ્રીત;
 નિષ્કામકર્મ કર્યા કરે, રાખી રૂઢી રીત. ૫૫
 વધુ ઈંદ્રિય મન નિતબા, કરે જતન ધરી ભાવ;
 સુશુણ્ણ મેળવે પ્રેમથી, દોષે કરે અભાવ. ૫૬
 અદ્ય શાંતિ તેથી મળે, પૂરી શાંતિ ન હોય;
 તેથી જીવવા એ રીતે, ઉત્તમ ચહે ન હોય. ૫૭

સત્તાવનમો.] વિવેકીએ કેવી રીતે જીવવું જોઈએ ?

૭

ચિત્તશુદ્ધિ કરવાતણી, જેનો છે અધિકાર;
 વરતે જો એ રીતથી, ટાળે દોષ અપાર. ૫૮
 સ્થિરતા કરવા મનતણી, કરે ભક્તિ કે યોગ;
 વિરતિ વધારે વિષયમાં, ગણે રોગસમ લોગ. ૫૯
 નવધામાંની એક કાં, ચિત્તવૃત્તિનો રાધ;
 સતત કરે આદરવડે, મનને કરી પ્રબોધ. ૬૦
 એવી રીતના ચત્નથી, મન જ્યારે સ્થિર થાય;
 વિક્ષેપ ટળી શાંતિ મળે, સુંદર સુખ દરશાય. ૬૧
 બ્રહ્માનુભવવિષ્ણુ કદી, પૂરી શાંતિ ન થાય;
 પૂરી તૃપ્તિ નવ મળે, નહિ કૃતાર્થ થવાય. ૬૨
 મનને સ્થિર કરવાતણી, જેને ઇચ્છા થાય;
 તે આ સાધન સાધીને, ભલે બ્રહ્મજાણી જાય. ૬૩
 ગર્વવિના કરવાવડે, આગળ વધી શકાય;
 ગર્વવડે અટકી રહે, તો ન કૃતાર્થ થવાય. ૬૪
 એવી રીતે જીવવું, સર્વોત્તમ ન ગણાય;
 જીવન મધ્ય પ્રકારનું, વિવેકીને દરશાય. ૬૫
 વિવેક વિરાગ શમાદિ છ, મુમુક્ષુતા એ ચાર;
 જાવણાદિનાં સાધનો, પ્રાપ્ત કરે ધરી પ્યાર. ૬૬
 જ્ઞાનમોક્ષની આશથી, સદ્ગુરુ-શરણે જાય;
 સેવામહિમા જાણીને, સેવે શ્રીગુરુરાય. ૬૭
 હૃદયશુદ્ધિ એકાગ્રતા, અભિમુખપણું જણાય;
 વર્ણ આદિ તવ પૂછતા, કૃપાવડે ગુરુરાય. ૬૮
 વર્ણ નામ સ્થલ સ્થિતિ ને, હેતુ-આગમન જોડ;
 પ્રશ્નોનાં ઉત્તરવિષે, કહી સંભળાવે તેડ. ૬૯

ઉત્તર તેનું સાંભળી, જોઈ વિનય વિચાર;
 જિજ્ઞાસા ને દીનતા, જોઈ સરલતા સાર. ૭૦
 વિરાગ નિર્મલ જોઈને, ક્યા કરે ગુરુરાય;
 અજ્ઞાન-દુઃખોને ટાળવા, દરશાવે મુઉપાય. ૭૧
 બ્રહ્મ જીવ ને જગત્તું, સમજાવી કે' રૂપ;
 જ્ઞાન જ્ઞાનનાં સાધનો, કહી કે' મોક્ષસ્વરૂપ. ૭૨
 પ્રમાણ ને યુક્તિસહિત, અનુભવસહ ઉપદેશ;
 આપે પ્રસન્ન મનવડે, સંશય રહે ન લેશ. ૭૩
 કરી સમન્વય શાસ્ત્રનો, કરતા નિર્ણય એમ;
 ઉત્તમ અદ્વૈતમતવિષે, અચલ શાંતિ ને શ્રેમ. ૭૪
 અદ્વૈત જે સમજે નહિ, તેને માટે દ્વૈત;
 દ્વૈતે વિચરે વિનયથી, તે જાણે અદ્વૈત. ૭૫
 કર્મ ભક્તિ ને યોગનું, પરિણામ બ્રહ્મજ્ઞાન;
 એમ સમજી જે વરતતા, તે ટાળે અજ્ઞાન. ૭૬
 પોતાના બ્રહ્મરૂપનો, કરવો સતત વિચાર;
 ઈશ જગત્ પણુ બ્રહ્મ છે, કરવો એ નિરધાર. ૭૭
 સદા સર્વસ્થલ દેખવું, એકજ બ્રહ્મસ્વરૂપ;
 લેહભાવને દૂર કરી, રેવું અદ્વયરૂપ. ૭૮
 સૌમાં નિજરૂપ દેખવું, નિજમાં સૌનાં રૂપ;
 સર્વાત્મભાવે દૃઢ રહી, અનુભવવું નિજરૂપ. ૭૯
 સદુપદેશ ગુરુનો મુખી, મનન કરે દિનરત્તિ;
 યુક્તિથી સૌ લેહનો, કરે નિરંતર બાધ. ૮૦
 એક બ્રહ્મમાં લેહ આ, ઉપાધિથી દેખાય;
 ઉપાધિ મિથ્યા જાણતાં, એકજ બ્રહ્મ જણાય. ૮૧

સત્તાવનમો. ૧ વિવેકીએ કેવી રીતે જીવવું જોઈએ ?

૬

સૌ શાસ્ત્રમતપંથનું, પ્રજ્ઞજ લક્ષ્ય જણાય;
 અવિવેકી સમજે નહિ, તેથી તે અથડાય. ૮૨
 એમ લેદનો બાધ કરી, નિશ્ચય કરે અલેદ;
 પ્રમાણ ને પરમેયમાં, રહે ન સંશય લેશ. ૮૩
 પરોક્ષજ્ઞાન એમ મેળવી, ધરે પ્રજ્ઞનું ધ્યાન;
 પ્રજ્ઞાવિચાર કર્યા કરે, હણવા નિજ અજ્ઞાન. ૮૪
 આવી રીતે જીવવું, તે ઉત્તમ ન ગણાય;
 વિવેકીની દૃષ્ટિવડે, મધ્યમ તે લેખાય. ૮૫
 પ્રજ્ઞાનુભવ થાય જવ, દુઃખ દૂર જવ થાય;
 પરમસુખ પ્રકટે યદા, તવ ઉત્તમ કેવાય. ૮૬
 પામર ને વિષયીયકી, આ અતિશ્રેષ્ઠ ગણાય;
 પણ અકૃતારથતાવડે, ઉત્તમ આ ન મનાય. ૮૭
 અનન્યભક્તિ દૃઢ થાય વા, યોગ સુદૃઢ થઈ જાય;
 પ્રજ્ઞાચિતન દૃઢ થાય વા, તવ પ્રજ્ઞદર્શન થાય. ૮૮
 અંતર્મુખવૃત્તિ થતાં, થતાં રાગનો નાશ;
 દયા થતાં ગુરુદેવની, પામે પદ અવિનાશ. ૮૯
 હૃદયકમલ સવળું થઈ, પામે પરમવિકાસ;
 પરં જ્યોતિનું જ્ઞાન થઈ, નાસે તમ ભવત્રાસ. ૯૦
 પ્રાકટ્ય પ્રજ્ઞાવિદ્યાતણું, કરે અવિદ્યા-નાશ;
 દૃશ્ય પ્રપંચ ને વૃત્તિની, પામે સત્યતા નાશ. ૯૧
 વૃત્તિ દય ઈન્દ્રિયતણી, મનમાં કરે વિલીન;
 મન ને તેની વૃત્તિઓ, બ્યઠિ-હુમાં પ્રલીન. ૯૨
 સમગ્ધિ-હુમાં બ્યઠિ હું, જૂઝે ધરી દૃઢ ધ્યાન;
 શાંત પ્રજ્ઞામાં વિસરે, સમગ્ધિ-હુનું જ્ઞાન. ૯૩

એમ સર્વનું પ્રદામાં, કરે વિસ્મરણ જેહ;
 ગુરુકૃપા નિજ યતનથી, જાણે પ્રદાને તેહ. ૯૪
 બાધ કરી સૌ દશ્યનો, પામે વૃત્તિ બાધ;
 સન્નિચિત્સુખધન પ્રદા રે', વ્યાપક એક અગાધ. ૯૫
 હું તું તે આ લોહ સૌ, કલિપત સ્પષ્ટ જણાય;
 શાંત એકરસ પ્રદાનો, જ્યાં ત્યાં અનુભવ થાય. ૯૬
 એ રીતે પ્રદા જાણીને, ભલે કરે વ્યવહાર;
 પછી તેમને દશ્યનો, થાય ન સ્પર્શ લગાર. ૯૭
 દહિથી માખણ કાઢીને, ધરે છાશ-મોઝાર;
 માખણ છાશ બને નહિ, જાણે સૌ સંસાર. ૯૮
 તેમ જ્ઞાની વ્યવહારમાં, રહે અસંગ સદાશ;
 કરે પ્રાપ્તવ્યવહાર પણ, લેશ નહિ લેપાય. ૯૯
 પરમશાંતિથી હૃદય નિજ, રહે સદા ભરપૂર;
 સતત પરમસુખ અનુભવે દુઃખ કરી સૌ દૂર. ૧૦૦
 ઇન્દ્રિયવેગ શમે બધા, મન પણ થાય પ્રશાંત;
 વિષયાકર્ષણ દૂર થઈ, પામે અતિ નિરાંત. ૧૦૧
 અજ્ઞાનભયાદિ હેય જે, થાય તેમનો નાશ;
 પ્રાપ્તવ્યની પ્રાપ્તિ થઈ, છૂટે સરવે આશ. ૧૦૨
 જ્ઞાનવ્ય સ્પષ્ટ જાણતાં, સંશય રહે ન લેશ;
 કર્તવ્ય કોઈ નવ રહે, છૂટે સઘળા કલેશ. ૧૦૩
 જાણે નિજ શુભન અદ્વૈત, હરખે હૃદય અપાર;
 ગુરુ શાસ્ત્ર ને જ્ઞાન સુખ, જાણે જગમાં સાર. ૧૦૪
 પરિણિતતા દૂર થઈ, જાણી વિભુસ્વરૂપ;
 સંશયવિપરીતતા શમ્યાં, અનુભવતાં નિજરૂપ. ૧૦૫

પ્રમદ મન ઈદ્રિય સદા, પ્રહસિત મુખ દરશાય;
ચિંતા અથેષ દૂર થઈ, પ્રત્યક્ષ ઈશ જણાય. ૧૦૬
પ્રહારૂપ વપુત્રય થયાં, વિશ્વ થયું પ્રહારૂપ;
પોતે પણ તે રૂપ થઈ, કર્યું અલિંગ જગરૂપ. ૧૦૭
સોરઠા.

પામી નરતનુ સાર, જીવભાવે ન જીવવું;
કરીને પ્રમદવિચાર, પ્રહારૂપ થઈ જીવવું. ૧
જીવભાવ કરી દૂર, પ્રહારભાવે જીવવા ચહે;
પ્રથમ થઈ અતિશૂર, શુભ કર્મો તે પરવરે. ૨
શુભકર્મમાં પ્રીત, અહોનિશ તેને રાખવી;
રાખી રૂડી રીત, શુભકર્મો કરવાં સદા. ૩
સારનીરનો સંગ, મલ હરે જેમ વસનો;
સુકર્મનો પ્રસંગ, તેમ મેલ મનનો હરે. ૪
ડોળા જલને જેમ, કતકરેણુ નિર્મલ કરે;
મલિન મનને તેમ, સુકર્મ શુદ્ધ કરે નક્કી. ૫
સુકર્મના સંસ્કાર, પડવા લાગે મનવિષે;
મનના સર્વ વિકાર, ઘટવા માંડે કમવડે. ૬
મનની સ્થિરતાકાજ, ઉમંગ પ્રકટે મનવિષે;
મૂડી ખોટી લાજ, સત્સંગમાં આદર કરે. ૭
સત્સંગથી સમજાય, મહિમા ગુરુ ને ઈશનો;
પ્રીતિ શાસ્ત્રમાં થાય, સુસાધને પ્રકટે રુચિ. ૮
ગુરુથી લઈ ઉપદેશ, પરમપ્રીતિ મનમાં ખરી;
કરે પ્રયત્ન હમેશ, મનને સ્થિર કરવાતણો. ૯
સમરણ કરે સદાય, ગુરુએ દીધેલ મંત્રનું;
વીસરે નહિ કદાચ, લોભીના ધનપેઠ તે. ૧૦

- વિષયોપરનો રાગ, ઘટવા લાગે કેમવડે;
 સુસ્થિર થાય વિરામ, વધે સુપ્રેમ મહેશમાં. ૧૧
- ઈશના શુભ સ્વભાવ, મનમાં લાગે આવવા;
 હંખાય જીવસ્વભાવ, ઈશસ્મરણના બલવડે. ૧૨
- અભિજલનો સંગ, અસર કરે જેમ અન્યને;
 તેમજ શિવ-પ્રસંગ, જીવને શિવ કર્યા કરે. ૧૩
- વિવેકાદિ સ્થિર થાય, શ્રવણાદિ સારાં બને;
 સંશયજાતિ વિલાય, અનુભવ થાયે પ્રદાનો. ૧૪
- પોતાનું પ્રદક્ષિણ, સંશયવિષ્ણુ તે અનુભવે;
 અન્યનું પ્રદક્ષસ્વરૂપ, સ્પષ્ટજ દેખે સર્વદા. ૧૫
- નટપેઠે વ્યવહાર, ઉગરથી ચલવે છતાં;
 અત્ય ન ગણે લગાર, તેઓ અંતર્દગ્ધિથી. ૧૬
- જે જાણના બાણ, જે જાણા બોલી શકે;
 તેમજ તજજ સુબાણ, દૃશ્ય-પ્રદક્ષિણ અનુભવે. ૧૭
- વાયસનેત્ર જેમ, જે જોલકમાં ગતિ કરે;
 જ્ઞાનીનું મન તેમ, દૃશ્યપ્રદક્ષમાં વિચરે. ૧૮
- પંખીની અતિ જેમ, ભૂપર ને આકાશમાં;
 જ્ઞાનીની ગતિ તેમ, દૃશ્યવિષે ને પ્રદક્ષમાં. ૧૯
- દેહધર્મ ને દેહ, સાક્ષીમાં દેખે નહિ;
 બાધ પામિયાં તેહ, સ્વપ્નતણા દેહાદિવત. ૨૦
- ઇન્દ્રિય મન ને પ્રાણ, તથા તેમના ધર્મ સાં;
 ત્રિપુટી ને પ્રમાણ, કલ્પિત બાણે નિજવિષે. ૨૧
- અવિદ્યાનો સદ્ભાવ, આત્મામાં નવ અનુભવે;
 નિરાવરણ-સ્વભાવ, પ્રદક્ષ જ્યાં ત્યાં અનુભવે. ૨૨

- કરી કામનો નાશ, ગણે લતાસમ સુંદરી;
આશાતણેા વિનાશ, કરી નિરાશપદે વસે. ૨૩
- શ્રીમંતનૃપના ભોગ, કે ભોગેા દેવોતણા;
ગણીને તે સૌ રોગ, ઇચ્છા તેની નવ કરે. ૨૪
- દશ્યથી જે મુખ થાય, તે કૃત્રિમ છે સર્વથા;
અતે દુઃખદ જણાય, મનને બહુ વ્યાકુલ કરે. ૨૫
- એમ વિષયમાં દોષ, દેખે સંકલ્પત્યાગથી;
નિજમુખમાં સંતોષ, હૃદયવિષે રે' તેમને. ૨૬
- સૌને પ્રહસવરૂપ, જુએ રોગ ત્યાં ક્યાં રહે ?
વિશેષ દશ્યસ્વરૂપ, મતિ તેમની ન્યૂન ગ્રહે. ૨૭
- મન-ઈન્દ્રિયના વેગ, હૃદયભણી પાછા વળે;
રહે ન કાંઈ ઉદ્વેગ, શાંતિમુખ-જલ વરસતાં. ૨૮
- પ્રાપ્તવિષે નિરવાહ, ચલવે તે સમજુદ્ધિથી;
નહિ બહુવિધ ચાહ, તેથી તે મુખિયા સદા. ૨૯
- રવિનાં કિરણેા જેમ, પરકાશે સૌ વસ્તુને;
તજજ-મન આદિ તેમ, વિષયોને વિષય કરે. ૩૦
- બરફતણા આકાર, બહુવિધ ભોક્તા ભોગ્યનાં;
પડતાં તાપ અપાર, પાણીરૂપ તે થઈ રહે. ૩૧
- બહુવિધ આ આકાર, તેમ ભોક્તા ને ભોગ્યના;
થાય પ્રહસ-આકાર, જ્ઞાનાનલ-પરતાપથી. ૩૨
- બહુવિધ જે આકાર, ધાતુતણા દેખાય તે;
થાય એક આકાર, પ્રખર આગના સંગથી. ૩૩
- નામરૂપ પણ તેમ, જ્ઞાનવડે પ્રહસ બને;
હતું પૂરવે જેમ, તેમજ હમણાં થઈ રહે. ૩૪
- મીઠાના આકાર, જે સાગરમાં જઈ પડે;

શાય સાગરાકાર, તેમ દૃશ્ય પણ પ્રદ્ય બને. ૩૫
 કલ્પિત લોકતૃરૂપ, તે હવે પ્રદ્યરૂપ થયું;
 લોભ્યતણું સ્વરૂપ, તે પણ પ્રદ્ય બની ગયું. ૩૬
 નદીઓ સાગરમાંય, નામરૂપ તણને બળે;
 તેમ તજ્જ પ્રદ્યમાંય, દૃશ્ય નામરૂપ તણ મળે. ૩૭
 જીવવાની નહિ આશ, કરે ધરે નહિ મૃત્યુભય;
 અજપદ પદ અવિનાશ, તે રૂપે તે રે' સદા. ૩૮
 મતિપ્રભાવ અપાર, શાંતિ અનુપમ એમની;
 અક્રિય-પદ-મોહાર, રહે અકર્તાભાવ અહીં. ૩૯
 વિવિધ મનુષ્ય-આકાર, વિષમભાવ મૂકી જીએ;
 કુરૂપે નહિ ધિક્કાર, સુરૂપે આદર નવ રહે. ૪૦
 નરસી આદિ લેદ, જીએ ન સાચા વસ્તુમાં;
 પાવન એક અલેદ, જીએ અલિંગપદે રહી. ૪૧
 નિદકનો નવ દ્વેષ, મનવાણીથી તે કરે;
 ભુંડું ન ઈચ્છે લેશ, કોઈ પ્રાણીનું તે કદી. ૪૨
 જન નિજમતિ-અનુસાર, કરે પ્રવૃત્તિ વિશ્વમાં;
 એવું જાણુનહાર, કહો દ્વેષ કોનો કરે ? ૪૩
 ભૂદી મહદુપકાર, અપકારે જે સંચરે;
 તેવાનો ધિક્કાર, કરે ન કદીએ મહજ્જન. ૪૪
 જે પોતાના દોષ, જોવાનો શ્રમ લે નહિ;
 ગુણીપર કરતા દોષ, મિથ્યા દોષો કદાપીને. ૪૫
 તેવાઓપર દોષ, કરે ન જાનિજન કદી;
 સતત સુલભ છે દોષ, એમ વિચારે મનવિષે. ૪૬
 ભૂલતણો ભંડાર, જાણે તે જીવભાવને;
 અપકારે ઉપકાર, તેથી તે કરતા રહે. ૪૭

સૌને આપે માન, વિશુદ્ધપ્રીતિ સૌપર કરે;
 કરે નહિ અપમાન, બ્રહ્મરૂપ સૌને ગણી. ૪૮
 નાનાવિધ પાપાંડ, જોઈ જગત્માં નવ તપે;
 કરે કૃતર્ક પ્રચંડ, તેને ઉત્તર સરલ દે. ૪૯
 વિવિધ તિલક ને-માળ, ધારેલા જન જોઈને;
 ક્રોધ ન કરે દયાળ, સંસ્કાર-રુચિ સમજીને. ૫૦
 બહુવિધ મત ને પંથ, પૃથ્વીપર પ્રસરી રહ્યા;
 કોઈ સુપંથ કુપંથ, છતાં સાર તેનો થઈ. ૫૧
 માન અને અપમાન, સમ સ્તુતિનિંદાને ગણે;
 ધૃત્યે નહિ સંમાન, સ્વરૂપમાં સુખ અનુભવે. ૫૨
 રહે પરાને પાર, ઘોરું પદ રૂપ નિજ ગણે;
 દેહાબ્યાસ લગાર, મનમાં કદીએ નવ ધરે. ૫૩
 અપાર સુખ ઉભરાય, સદા તેમના મનવિષે;
 મુખનેત્રે દેખાય, સમજી જનને તે સદા. ૫૪
 દેહ અને વ્યવહાર, કદી પ્રતિકૂલ થાય પણ;
 વિવેકતણા લગાર, સંગ કદી મૂકે નહિ. ૫૫
 વાદળ આડે જેમ, દિનકર તેજસ્વી રહે;
 દુઃખ આડે પણ તેમ, જ્ઞાની સુખરૂપે રહે. ૫૬
 ધન ધમાડો જેમ, સ્પર્શ કરે નહિ ગગનને;
 મુખદુઃખ આદિ તેમ, જ્ઞાનીને સ્પર્શે નહિ. ૫૭
 મૂર્તિમાન બ્રહ્મરૂપ, સુસૌ જાણે તેમને;
 નહિ દેહસ્વરૂપ, ગણે તેમને તે કદી. ૫૮
 ભવસાગરનો પાર, મુમુક્ષુને દેખાડવા;
 ધર્મો બ્રહ્મે અવતાર, એવું લાગે એમને. ૫૯
 રાખી હૃદયે ભાવ, તેઓનાં દરશન કરે;

- તેના મનના તાવ, દૂર થઇને શાંતિ મળે. ૬૦
- આતમ-અનુભવ થાય, રહિત-આવરણુ એમને; ૬૧
- બ્રહ્મનંદ દરથાય, સદા સ્પષ્ટ સદેહવિષ્ણુ. ૬૧
- ત્રિવિધ દુઃખનો લેશ, સ્પર્શ કરે નહિ એમને; ૬૨
- રે' સુખરૂપ હમેશ, સદા સ્વાતમારામ થઈ. ૬૨
- છેલ્લો નિજ અવતાર, ગણી હિત ધન્ય છે સર્વનું; ૬૩
- અહિત ન કરે લગાર, કોઈ જીવનું તે કદી. ૬૩
- બંદનીય જગમાંય, જે આ રીતે જીવતા; ૬૪
- નહિ તો જીવે ધણાંય, શ્વાનકાકસમ માણસો. ૬૪
- જીવવું મારે કેમ ? એ સુપ્રશ્ન તમે કર્યો; ૬૫
- ઘટે જીવવું જેમ, તે સંક્ષેપે વરણુવ્યું. ૬૫
- મનમાં શ્રદ્ધા હોય, તો જીવે આ રીતથી; ૬૬
- સફલ જીવન છે સોય, ઉત્તમ દેવાદિથકી. ૬૬
- મહાપુણ્યોદય થાય, તપ જીવને નરતનું મળે; ૬૭
- આ રીતે જીવાય, તોજ ગણો નરતનું સફલ. ૬૭
- ચિત્ત અને સંસાર, શાંત કરો નિજ રૂપમાં; ૬૮
- અસંગ જગમોજાર, રૈ પ્રારબ્ધ પૂરું કરો. ૬૮
- પવિત્ર પરમાનંદ, બ્રહ્મરૂપમાં સ્થિર રહો; ૬૯
- છોટો મનના ફંદ, શીઘ્ર હૃદ નિશ્ચયવડે. ૬૯
- કેવલને વિશ્વાસ, આળ્યો ગુરુના બોધમાં; ૭૦
- પ્રયત્નમાં કયાથ, પછી ન રાખી એમણે. ૭૦
- જીવ્યા થઈ બ્રહ્મરૂપ, જીવભાવ બતો કર્યો; ૭૧
- વિશ્વે આદર્શરૂપ, જીવન ગાળ્યું એમણે. ૭૧
- જીવે જે જન આમ, તેનું જીવવું ધન્ય છે; ૭૨
- નહિ તો કૂટી બઢામ, સમ જીવન મુસો ગણે. ૭૨

